Perspektyvy ta innovatsii nauky, 15 (33). S. 483-494. https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15(33)-483-494 [in Ukrainian].

R. Horbatiuk, M. Pohorielov, A. Makeiev, V. Renner. Formation of professional competence of vocational education teachers in the transport sector based on driving simulators: innovative approaches.

The article analyzes innovative approaches to the formation of professional competence of future vocational teachers of the transport industry with an emphasis on the use of car simulators. In the context of the digitalization of the educational space and the renewal of the technological base of the transport industry, the training of teachers who are able to effectively combine technical knowledge, digital skills and methodological skills is of particular relevance. The authors consider the essence of the concept of professional competence as a polystructural formation that includes cognitive, motivational, axiological and activity components.

The article contains a classification of car game simulators (entertaining, educational, professional) with examples and characteristics, as well as arguments for their pedagogical potential. An example of the implementation of the simulation approach in the course "Traffic Rules" is presented, where higher education students were trained in maneuvering, observing traffic rules, analyzing their own actions and modeling the author's classes for vocational education. Car simulators perform a number of functions: educational, training, motivational, diagnostic, innovative, economic, environmental, social and research. It is noted that their integration into VR/AR platforms, cloud services (Moodle, Google Classroom) and the dual model of education allows expanding the possibilities of professional training and increasing its effectiveness. The article proves that car simulators are not only a tool for developing technical skills, but also an effective means of developing professional reflection, digital literacy, pedagogical adaptability, and innovative thinking necessary for a modern teacher of the transport industry. The article highlights the prospects for the dissemination of this practice in the Ukrainian system of vocational education and the importance of integrating simulations into the interdisciplinary training of teachers.

Keywords: *professional competence, professional education, car game simulators, digital technologies, transport industry, pedagogical training, innovative learning, VR/AR, dual education, situation modeling.*

DOI: https://doi.org/10.31392/NZ-udu-163.2025.05
УДК: 364.4 – 0532: [364 – 787.3+613.4]

Демидова Ю. О.

ЕМОЦІЙНЕ СПРИЙНЯТТЯ СВІТУ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: СУЧАСНА МЕТОДОЛОГІЯ

У статті висвітлюється актуальна проблема сучасної методології емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку. Встановлено, що методологія є основою дослідження, оскільки допомагає виявити об'єктивні закономірності виховання дітей дошкільного віку та врахування їх у процесі емоційного сприйняття світу дитиною через встановлення взаємозв'язків та взаємозалежностей між різними явищами і процесами. Доведено, що методологія одночасно є вченням і системою принципів побудови теоретичної і практичної діяльності, що відображає педагогічну дійсність та її відображення у педагогічній науці. Методологічну основу дослідження емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного

віку становлять: загальнофілософські закони пізнання світу, онтології буття, осмислення себе і життя; загальнонаукові положення про емоції як особистий феномен, емоційний розвиток дитини, емоційний інтелект, ідеї гуманістичної психології, гуманістичної педагогіки, ідеї про гуманізацію виховного середовища, закономірностей розвитку особистості раннього віку.

Розкрито системний (вивчення закономірностей феномену емоційного сприйняття світу у дітей дошкільного віку у всіх його проявах, зв'язках та взаємозалежностях), аксіологічний (визначає моральні цінності як основу емоційного сприйняття світу та реагування на реальність), інтегративний (ґрунтується на ефективному об'єднанні різних частин чи галузей в одне ціле задля результату), особистісно орієнтований (спрямований на створення умов для саморозвитку, самовираження та самореалізації дитини, на розвиток емоційної сфери, здатності пізнавати світ, рефлексії, творчості та відповідної поведінки) та компетентнісний (передбачає активне залучення дітей дошкільного віку до розв'язання реальних життєвих ситуацій, що сприяють розвитку особистості дитини через емоційне сприйняття світу) наукові підходи. Підтверджено,що застосування зазначених методологічних підходів надає можливість представити емоційне осягнення світу дітьми дошкільного віку як систему науково обґрунтованих ідей, положень, педагогічних дій виховання у закладі дошкільної освіти.

Ключові слова: *діти дошкільного віку, емоційне сприйняття світу, методологія, системний, аксіологічний, інтегративний, особистісно орієнтований, компетентнісний наукові підходи.*

Методологія є основою дослідження, оскільки допомагає виявити об'єктивні закономірності виховання дітей дошкільного віку та врахування їх у процесі емоційного сприйняття світу дитиною через встановлення взаємозв'язків та взаємозалежностей між різними явищами і процесами. Розв'язання проблеми емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку можливе за умови міждисциплінарного підходу, що дозволяє виявити методологічні основи досліджуваного феномену. Методологія одночасно є вченням і системою принципів побудови теоретичної і практичної діяльності, що відображає педагогічну дійсність та її відображення у педагогічній науці [Кремень, 2008, с. 499]. Виходячи з цього, однією із закономірностей є емоціональність діяльності як умова розвитку дитини. «Кожна людина емоціональна, тому спосіб організації діяльності, в якій відсутній позитивний емоціональний компонент, знижує її ефективність, а виникнення негативних емоцій в ході діяльності веде до виникнення негативного настрою до самої діяльності» (Гончаренко, 2012а, с. 79). Однак, процес навчання, виховання дитини буде ефективним, якщо він буде пов'язаний з позитивними емоціями.

Методологічну основу дослідження емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку становлять: загальнофілософські закони пізнання світу, онтології буття, осмислення себе і життя; загальнонаукові положення про емоції як особистий феномен, емоційний розвиток дитини, емоційний інтелект, ідеї гуманістичної психології, гуманістичної педагогіки, положення системного, аксіологічного, особистісно орієнтованого та компетентнісного методологічних підходів; ідеї про гуманізацію виховного середовища, закономірностей розвитку особистості раннього віку.

Методологія проблеми емоційного сприйняття світу особистістю розроблялася філософами (М. Гайдеггер, М. Мерло-Понті, Ж.-П. Сартр, Е. Фромм); психологами (І. Бех, Д. Гоулман, О. Левенець); педагогами (А. Богуш, Н. Гавриш, С. Гончаренко, К. Журба, К. Крутій, В. Сухомлинський,

Л. Хоружа, М. Ярмаченко). Однак, існує потреба в узагальненні ідей, положень, наукових підходів, які визначають методологію проблеми емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку.

Метою статті є висвітлення методології емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку.

Методологія нашого дослідження ґрунтується на ідеях гуманізму, які визначають людину найвищою цінністю у сучасній парадигмі виховання. У цьому контексті Л. Хоружа розглядає гуманістичну мораль і етику як оцінно-імперативний спосіб сприйняття світу, регулятор поведінки особистості [Хоружа, 2003, с. 68].

Гуманістичні засади дослідження ґрунтуються на значенні емоцій у формуванні досвіду та поведінки дитини. Зокрема, емоційна інтелектуальність (EQ) розглядається як ключовий фактор особистого благополуччя та успішної взаємодії зі світом, зокрема, здатність мотивувати себе «і, незважаючи на труднощі, наполегливо йти до мети, вміння стримувати імпульсивні дії та відкладати задоволення, контролювати свій настрій і не дозволяти стражданням блокувати раціональне мислення, співпереживати й сподіватися» [Гоулман, 2020, с. 77]. Ці ідеї підкреслюють значення індивідуальних переживань та емоцій, підкреслюючи, що кожна людина має власний унікальний спосіб сприйняття та взаємодії з навколишнім світом. Гуманістичні ідеї в дослідженні емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку втілюються через особистісно орієнтований підхід.

Виходячи зі специфіки емоційного сприйняття світу у дошкільному віці були використані наступні наукові підходи: системний, особистісно орієнтований, компетентнісний.

Системний підхід передбачає вивчення закономірностей феномену емоційного сприйняття світу у дітей дошкільного віку у всіх його проявах, зв'язках та взаємозалежностях.

Системний підхід сприяє дослідженню емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку як комплексного явища, з притаманними йому характеристиками через взаємозв'язок і взаємодію різних складових, чинників, психологічних механізмів, що впливають на емоційний розвиток дошкільника: внутрішні (вік, емоційний розвиток, особистісні якості) та зовнішні (виховне середовище закладу дошкільної освіти, виховні впливи дорослих, спілкування з однолітками). Застосування системного підходу передбачає не тільки розпізнавання емоцій у себе та інших, але й розуміння природи емоцій, точне називання емоцій, адекватне вираження емоцій та здатність ними керувати. Системний підхід сприяє формуванню емоційного інтелекту дитини, який є важливим для її успішної соціалізації, навчання та психічного і фізичного здоров'я.

Системний підхід підкреслює цілісність виховного процесу дошкільників, що «поєднує виховні цілі і завдання, суб'єктів виховного процесу, концептуальні положення, структурні компоненти, засоби діагностування, педагогічні умови, зміст, форми, методи і засоби виховання» [Журба, 2018, с. 155] емоційного сприйняття світу у дітей дошкільного віку.

Сукупність систем, вписаних одна в одну характеризують принцип полі системності, який використовують для дослідження складних систем [Шинкарук, 2002, с. 584].

Застосування системного підходу дозволяє виявити і дослідити педагогічні закономірності досліджуваного феномену, його складові, причинно-наслідкові зв'язки, що впливають на емоційне сприйняття світу дітьми дошкільного віку та їх вплив на світобачення і свідомість особистості дитини.

На основі узагальнення виявлених закономірностей створюється виховна модель, яка перевіряється у ході експериментальної роботи. Таким чином, системний підхід є комплексним, оскільки інтегрує теоретичні знання про емоційний розвиток дітей дошкільного віку та практичні методи його реалізації. Він забезпечує цілісність та узгодженість педагогічного процесу, допомагаючи дітям не лише розуміти свої емоції, а й ефективно їх виражати та регулювати. Системний підхід передбачає поступовий розвиток емоційної сфери дітей дошкільного віку від простого розпізнавання емоцій до розуміння впливу емоцій на взаємодію з іншими людьми. Таким чином, системний підхід до емоційного сприйняття світу створює умови для всебічного розвитку дітей, роблячи процес виховання органічним і ґрунтовним.

Аксіологічний підхід є засадничим у сучасному вихованні дітей дошкільного віку, що «ґрунтується на ідеї пріоритету загальнолюдських цінностей і самоцінності кожної особистості» [Ткачова, Варенко, 2009, с. 212]. Аксіологічний підхід розробляли Варенко Т., М. Підлісний, О. Сухомлинська, Ткачова Н. та ін.

Аксіологічний підхід визначає моральні цінності як основу емоційного сприйняття світу та реагування на реальність. В. Сухомлинський зазначав: «Дитячий світ – це особливий світ. Діти живуть своїми уявленнями про добро й зло, честь і безчестя, людську гідність. ...Я завжди вважав за необхідне стати деякою мірою дитиною. Тільки за цієї умови діти не будуть дивитися на вас як на людину, що випадково потрапила за ворота їхнього казкового світу і якій байдуже, що діється всередині цього світу» [Сухомлинський, 1976, с. 29]. Залучаючи дітей до моральних цінностей, педагог має розуміти унікальність дитячого світосприйняття та важливість емпатії у виховному процесі, що ґрунтується не на дорослому раціоналізмі, а на відкритості і щирості педагога. Це важливо для побудови довірливих відносин між педагогом і учнями, що дозволяє створити атмосферу підтримки й взаєморозуміння.

Аксіологічний підхід переплітається з ідеями гуманістичного виховання, де ключове місце займають любов, повага й розуміння дитячої індивідуальності.

Аксіологічний підхід визначає емоційно-ціннісне ставлення до світу у дітей дошкільного віку. Дитина не просто відчуває радість, сум чи захват, а також починає усвідомлювати значення цих емоцій у контексті добра і зла. У дошкільному віці діти поступово починають усвідомлювати, що їхні емоції мають зміст і значення, вони формують ставлення до себе, інших людей і світу. Діти залучаються до моральних цінностей у різних життєвих ситуаціях, у грі та вивчаючи казки.

Переживаючи емоції у різних життєвих ситуаціях, дитина вчиться розуміти, що радість може бути наслідком добрих вчинків, а сум – реакцією на несправедливість чи втрату, що допомагає формувати моральні орієнтири. Також через казкових персонажів діти знайомляться з прикладами емоційного реагування на добро і зло, що сприяє розвитку у них моральної свідомості та самосвідомості, уявленням про моральні цінності. Так само у грі діти відчувають і аналізують різні емоційні стани, що дозволяє їм краще розуміти взаємозв'язок між почуттями, етичними нормами та правилами поведінки. У цей період спостерігається розвиток етичного мислення – дошкільнята поступово вчаться аналізувати ситуації не лише емоційно, але й морально, робити вибір, спираючись на свої цінності.

Моральні цінності є суб'єктивними оцінками об'єктів, явищ, дій, ідей тощо, які виражають ставлення людини до них і мотивують її поведінку. Аксіологічний підхід передбачає не тільки аналіз цінностей, але й їх формування та розвиток у дітей дошкільного віку.

Інтегративний підхід займає важливе місце в організації процесу емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку, так як ґрунтується на ефективному об'єднанні різних частин чи галузей в одне ціле задля результату. Особливістю інтегративного підходу є його спрямованість «від наукового аналізу до наукового синтезу, від диференціації предметних областей наук до їх об'єднання» [Левенець, 2015, с. 95].

Основою розуміння інтегративного підходу є поняття «інтеграція», яке сучасні дослідники тлумачать по-різному. Так, в «Енциклопедії Сучасної Освіти» поняття визначається як «об'єднання будь-яких елементів в одне ціле, а також поєднання та координація дій різних частин цілісної системи; процес взаємозближення і взаємодії окремих структур» [Дзюба, 2009]. У працях С. Гончаренко інтеграція в освіті розглядається як об'єднання, а також органічне злиття освітніх установ, систем, змісту освітніх програм, різних предметів або предметних галузей [Гончаренко, 2012b, с. 198]. За М. Ярмаченком поняття «інтеграція» тлумачиться як стан зв'язності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в цілі, а також процес, що веде до такого стану [Ярмаченко, 2001 с. 229].

На думку А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, інтегративний підхід є провідним у сучасній освіті, оскільки втілює ідеї взаємозв'язку та взаємодії усіх складових освітнього процесу відповідно до цілей і завдань дошкільної освіти і забезпечує його цілісність [Богуш, Крутій, 2018, с. 8].

Інтегрований підхід передбачає організацію освітнього процесу у закладі дошкільної освіти, що забезпечував би реалізацію освітніх і виховних завдань через інтеграцію змісту освіти та різних видів дитячої діяльності в контексті об'єднання освітніх напрямів під час спеціально організованої взаємодії педагогів і вихованців [Крутій, 2018, с. 5].

Результатом впровадження інтегративного підходу мають бути якісні зміни у розвитку особистості дитини дошкільного віку, підтверджені впливом різних освітніх і наукових напрямів, що сприймається дитиною як цілісний

образ світу. Інтегрований підхід до емоційного сприйняття світу у дітей дошкільного віку реалізується через систему інтегрованих занять як для дітей, так і для вихователів. Такі заняття дають змогу об'єднувати блоки знань різних галузей навколо однієї теми. Це дозволяє створити ефективне методичне забезпечення для емоційного сприймання інформації, розвитку мислення, почуттів дітей та дає змогу краще пізнавати будь-яке явище з різних сторін й досягати цілісних уявлень та знань у дітей [Гавриш, 2007].

Перевагою інтегративного підходу є широкі можливості вивчення досвіду у царині емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку, здобутого науковцями та педагогами різних наукових шкіл та напрямків, поєднанні методів і методик у логічну динамічну структуру, яка б забезпечувала результативність та ефективність емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку.

Особистісно орієнтований підхід базується на врахуванні індивідуальних особливостей, потреб, інтересів, можливостей та здібностей кожної дитини. «Особистісно орієнтований підхід дозволяє зосередити увагу педагога на особистості дитини, її власному моральному досвіді, внутрішньому світі, що сприяє розкриттю творчого потенціалу вихованців, їхніх кращих моральних якостей, утверджує свободу морального вибору, а також протистоїть усередненню чи нівелюванню особистості» [Журба, 2022, с. 63]. Цей підхід спрямований на створення умов для саморозвитку, самовираження та самореалізації дитини, на розвиток емоційної сфери, здатності пізнавати світ, рефлексії, творчості та відповідної поведінки.

Особистісно орієнтований підхід передбачає суб'єкт-суб'єктну взаємодію між усіма суб'єктами виховного процесу, а також повагу до дитини. Доброзичливе і позитивне ставлення до дітей, їхніх невдач чи помилок у процесі осягнення світу є важливою умовою повноцінного розвитку дитини дошкільного віку, формування адекватної самооцінки та Я-концепції, вибору форм моральної взаємодії з однолітками і дорослими.

Застосування особистісно орієнтованого підходу до емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку передбачає врахування емоційного досвіду та способів прояву емоцій, почуттів, переживань у різних життєвих ситуаціях.

Особистісно орієнтований підхід сприяє емоційному сприйняттю світу, що є важливим для соціальної адаптації дітей дошкільного віку, так як допомагає дітям не просто здобувати знання, а й емоційно взаємодіяти зі світом, розвивати емпатію та соціальні навички. У цьому плані особистісно орієнтований підхід сприяє формуванню позитивного ставлення до себе та інших, що є ключовим для успішної соціалізації в дошкільному віці. Особистісно орієнтований підхід забезпечує виховання у дитини «переживань (як активних, пристрасних внутрішніх дій) стосовно світу людей і світу природи, позаяк, тільки те, що емоційно пережите особистістю, стає її ціннісно-смисловим надбанням. Переживаючи смисли життєвих явищ, дитина освоює соціокультурний світ. У просторі переживань і відбувається саморозвиток і

самовизначення людини як особистості» [Бех, 2003б, с. 4].

Реалізація особистісно орієнтованого підходу передбачає розвиток необхідних педагогічних навичок і компетентностей у вихователів і батьків через систему особистих цінностей, моральних переконань та роботи над собою. «Педагоги мусять розуміти, що вони мають справу не стільки з суб'єктивним досвідом дітей, скільки з суб'єктивним досвідом родини. Батьки як представники дорослого світу й безпосередні учасники педагогічного процесу потребують стимулювання педагога до особистої перспективної рефлексії…» [Бех, 2003б, с. 28].

Важливим аспектом впровадження особистісно орієнтованого підходу до виховання дітей дошкільного віку було використання індивідуальних форм роботи як з дітьми, так і з батьками, що підтвердило свою ефективність у дослідно-експериментальній роботі.

Використання ***компетентнісного підходу*** є важливим у вихованні дітей дошкільного віку як суб'єктів, готових до подальшого навчання у закладах загальної середньої освіти та соціалізації. Компетентнісний підхід передбачає активне залучення дітей дошкільного віку до розв'язання реальних життєвих ситуацій, що сприяють розвитку особистості дитини через емоційне сприйняття світу.

Розкриттю теоретичних засад компетентнісного підходу та його реалізації у практичній діяльності присвячено праці О. Локшиної [Локшина, 2019].

Після прийняття Європейської довідкової рамки ключових компетентностей для навчання упродовж життя компетентнісний підхід став провідним в освіті. Зокрема, у Рекомендаціях Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу (2006 р.) було визначено ключові компетентності для навчання впродовж життя, серед яких: спілкування рідною мовою; спілкування іноземними мовами; математична компетентність та основні компетентності з науки та технологій; цифрова компетентність; уміння вчитися; соціальна та громадянська компетентності; ініціативність та підприємницька компетентність; культурна свідомість і самовираження [EU (European Union), 2006].

Компетентнісний підхід також вимагає високої професійної компетентності вихователів, які мають бути здатними організовувати освітню діяльність дитини в закладах дошкільної освіти. В рамках Profis in Kitas (2008 р.) були розроблені рамки-орієнтири та кваліфікаційні рамки для вихователів дошкільних закладів, де до найважливіших компетенцій віднесено: праксеологічні, комунікативні, партнерства, креативні, інформаційно-медіальні, моральні [Frey, 2006, p. 15].

Компетентнісний підхід визначає здатність застосовувати отримані знання на практиці, у різних життєвих ситуаціях. Компетентнісний підхід у контексті емоційного сприйняття світу дошкільниками акцентує увагу не лише на засвоєнні знань, а й на вмінні застосовувати їх у реальних ситуаціях. Він спрямований на розвиток у дітей здатності розпізнавати та регулювати свої емоції, висловлювати почуття відповідно до соціальних норм і будувати гармонійні відносини з оточенням.

Застосування компетентнісного підходу забезпечує розвиток емоційної саморегуляції у дітей дошкільного віку, формуючи здатність керувати своїми почуттями та відповідно реагувати на життєві ситуації, що виражається через розпізнавання емоцій (діти вчаться ідентифікувати свої почуття, розуміти їхні причини та наслідки); навички контролю (розвиток здатності стримувати імпульсивні реакції, використовувати прийоми самозаспокоєння); емоційний діалог (спілкування з дорослими та однолітками допомагає дітям виражати свої емоції конструктивно).

Компетентнісний підхід відіграє ключову роль у соціальній адаптації дітей дошкільного віку, допомагаючи їм розвивати навички співпереживання та ефективної взаємодії з оточенням через емоційне сприйняття світу. Зокрема, через розвиток емпатії (діти вчаться розпізнавати емоції інших людей, співчувати та підтримувати); емоційне моделювання (використання рольових ігор та спільної діяльності для відпрацювання соціальних ситуацій); навички комунікації (навчання дітей дошкільного віку висловлювати свої почуття, встановлювати довірливі відносини та конструктивно вирішувати конфлікти); групову взаємодію (участь у командних іграх, спільних творчих завданнях, що сприяє розвитку навичок співпраці); підтримку значущих дорослих (створення сприятливого середовища, де дитина відчуває безпеку та підтримку у соціальних контактах).

Компетентнісний підхід до емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку передбачає практичне застосування знань про емоції в реальному житті. Також компетентнісний підхід передбачає розвиток критичного мислення, що допомагає осмислювати власні переживання та розуміти емоційний стан інших людей. Це важливий компонент емоційного розвитку, що сприяє глибшому усвідомленню власних почуттів та аналізу взаємодії з іншими людьми. Таким чином, застосування компетентнісного підходу сприяє осмисленню дітьми дошкільного віку власних емоцій (діти навчаються аналізувати, чому вони відчувають певні емоції, що їх викликає та як вони можуть керувати ними); розпізнаванню емоцій інших людей (формування навичок емпатії через спостереження та аналіз поведінки оточуючих); пошуку причинно-наслідкових зв'язків (діти починають розуміти, як їхні дії впливають на емоції інших та як життєві ситуації формують емоційні реакції); розвитку рефлексії (стимулювання самостійного осмислення власного емоційного досвіду через запитання та обговорення); застосуванню знань у практиці (використання отриманих знань про емоції у вирішенні конфліктів, побудові стосунків та ухваленні рішень).

Застосування зазначених методологічних підходів надає можливість представити емоційне осягнення світу дітьми дошкільного віку як систему науково обґрунтованих ідей, положень, педагогічних дій виховання у закладі дошкільної освіти.

Висновки. Таким чином, розглянуті методологічні підходи до емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку ґрунтуються на інтеграції сучасних досягнень різних наукових галузей у контексті взаємозв'язку та

взаємодоповнюваності, що сприятиме визначенню концептуальних засад, закономірностей, педагогічних умов емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку.

Використана література:

1. EU (European Union). Key Competencies for Lifelong Learning. Recommendation of the European Parliament and to the Council of 18 December 2006. (2006/962/EC). *Official Journal of the European Union*. 2006. 30 December. L 394/10. URL : [https://eur-lex.europa.eu](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:en:PDF).
2. Frey A. Die Kompetenzen von Erzieherinnen und Erzieher. Köln, 2006. 26 p.
3. Fromm E. The Crisis of Psychoanalysis. Winston : Holt, Rinehart, 1970. 161 p.
4. Бех І. Д. Виховання особистості. Кн. 2 : Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. Київ : Либідь. 344 с.
5. Гавриш Н. В. Інтегровані заняття: методика проведення. Київ : Шкільний Світ, 2007. 128 с.
6. Гончаренко С. У. Педагогічні закони, закономірності, принципи. Сучасне тлумачення. Рівне : Вид-во «Волинські обереги», 2012. 256 с
7. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне : Волинські обереги, 2012. 512 с.
8. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків : Vivat, 2020. 511 с.
9. Енциклопедія освіти / Кремень В. Г. (Ред.). Київ : Юрінком, 2008.
10. Енциклопедія сучасної освіти / Дзюба І. (ред.). Т. 9. Київ : КБ ЕСУ НАНУ, 2009. 512 с.
11. Журба К. О. Смисложиттєві цінності школярів основної і старшої школи: теоретико-методичний аспект. Дніпро : Середняк Т. К., 2018. 494 с.
12. Крутій К. Л. Інтеграція в дошкільній освіті як інноваційне явище, або що треба знати про інтеграцію. *Дошкільне виховання*. 2018. № 7. С. 2-7.
13. Левенець О. А. Інтегративний підхід під час надання психологічної допомоги. *Юридична психологія*. 2015. № 2. С. 95-103.
14. Локшина О. І. Європейська довідкова рамка ключових компетентностей для навчання впродовж життя: оновлене бачення 2018 року. *Український педагогічний журнал.* 2019. № 3. С. 21-30.
15. Педагогічний словник / Ярмаченко М. Д.(Ред.). Київ : Педагогічна думка. 2001. 516 с.
16. Смисложиттєві цінності сучасних підлітків в умовах євроінтеграційного поступу України. Монографія / Журба К. О. (ред.), Бех І. Д., Докукіна О. М., Федоренко С. В., Шкільна І. М. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022.
17. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа. Вибрані твори : у 5-ти т. Т. 4. Київ : Радянська школа, 1976. С. 7-390.
18. Ткачова Н. О., Варенко Т. К. Аксіологічний підхід у професійній підготовці майбутніх учителів. *Наука і освіта*. 2009. № 7. С. 212-215.
19. Хоружа Л. Л. Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика. Монографія. Київ : Преса України, 2003. 320 с.
20. Філософський енциклопедичний словник / Шинкарук В. І. (Ред.). Київ : Абрис, 2002. 742 с.

References:

1. European Union. (2006). Key competencies for lifelong learning: Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 (2006/962/EC). *Official Journal of the European Union*, L 394/10. URL : [https://eur-lex.europa.eu](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:en:PDF) [in English].
2. Frey A. (2006). *Die Kompetenzen von Erzieherinnen und Erzieher*. Köln. 26 p. [in German].
3. Fromm E. (1970). *The Crisis of Psychoanalysis*. Winston : Holt, Rinehart. 161 p. [in English].
4. Bekh I. D. (2003). Vykhovannia osobystosti (Kn. 2). Osobystisno oriientovanyi pidkhid: naukovo-praktychni zasady [Personality Education. Book 2: A Personality-Oriented Approach: Scientific and Practical Principles]. Kyiv : Lybid. 344 s. [in Ukrainian].

5. Havrysh N. V. (2007). Intehrovani zaniattia: metodyka provedennia [Integrated classes: methodology]. Kyiv : Shkilnyi Svit. 128 s. [in Ukrainian].
6. Honcharenko S. U. (2012a). Pedahohichni zakony, zakonomirnosti, pryntsypy. Suchasne tlumachennia [Pedagogical laws, patterns, principles. Modern interpretation]. Rivne : Vyd-vo «Volynski oberehy». 256 s. [in Ukrainian].
7. Honcharenko S. U. (2012). Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary]. Rivne : Volynski oberehy. 512 s. [in Ukrainian].
8. Houlman D. (2020). Emotsiinyi intelekt [Emotional intelligence]. Kharkiv : Vivat. 511 s. [in Ukrainian].
9. Kremen V. H. (Red.). (2008). Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education]. Kyiv : Yurinkom. [in Ukrainian].
10. Dziuba I. (Red.). (2009). Entsysklopediia Suchasnoi Osvity [Encyclopedia of Modern Education]. T. 9. Kyiv : KB ESU NANU. 512 s. [in Ukrainian].
11. Zhurba K. O. (2018). Smyslozhyttievi tsinnosti shkoliariv osnovnoi i starshoi shkoly: teoretyko-metodychnyi aspekt [Meaningful life values of primary and high school students: theoretical and methodological aspect]. Dnipro : Seredniak T. K. 494 s. [in Ukrainian].
12. Krutii K. L.(2018). Intehratsiia v doshkilnii osviti yak innovatsiine yavyshche, abo shcho treba znaty pro intehratsiiu [Integration in preschool education as an innovative phenomenon, or what you need to know about integration]. *Doshkilne vykhovannia*, 7. S. 2-7 [in Ukrainian].
13. Levenets O. A. (2015). Intehratyvnyi pidkhid pid chas nadannia psykholohichnoi dopomohy [Integrative approach when providing psychological assistance]. *Yurydychna psykholohiia*, 2. S. 95-103 [in Ukrainian].
14. Lokshyna O. I. (2019). Yevropeiska dovidkova ramka kliuchovykh kompetentnostei dlia navchannia vprodovzh zhyttia: onovlene bachennia 2018 roku [European Reference Framework of Key Competences for Lifelong Learning: A renewed vision for 2018]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal, 3.* S. 21-30 [in Ukrainian].
15. Iarmachenko M. D. (Red.). (2001). Pedahohichnyi slovnyk [Pedagogical dictionary]. Kyiv : Pedahohichna dumka. 516 s. [in Ukrainian].
16. Zhurba K. O. (red.), Bekh I. D., Dokukina O. M., Fedorenko S. V., Shkilna I. M. (2022). Smyslozhyttievi tsinnosti suchasnykh pidlitkiv v umovakh yevrointehratsiinoho postupu Ukrainy [Meaningful life values of modern teenagers in the context of Ukraine's European integration progress]. Monohrafiia. Kropyvnytskyi : Imeks-LTD. [in Ukrainian].
17. Sukhomlynskyi V. O. (1976). Pavlyska serednia shkola [Pavlyska Secondary School]. In: Sukhomlynskyi V. O. Vybrani tvory u 5-ty t. T. 4. Kyiv : Radianska shkola. S. 7-390 [in Ukrainian].
18. Tkachova N. O., Varenko T. K. (2009). Aksiolohichnyi pidkhid u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv [Axiological approach in the professional training of future teachers]. *Nauka i osvita*, 7. S. 212-215 [in Ukrainian].
19. Khoruzha L. L. (2003). Etychna kompetentnist maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv: teoriia i praktyka [Ethical competence of a future primary school teacher: theory and practice]. Monohrafiia. Kyiv : Presa Ukrainy. 320 s. [in Ukrainian].
20. Shynkaruk V. I. (Red.). (2002). Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. Kyiv : Abrys. 742 s. [in Ukrainian].

Y. DEMYDOVA. Emotional perception of the world by preschool children: modern methodology.

The article highlights the current problem of the modern methodology of emotional perception of the world by preschool children. It is established that the methodology is the basis of the study, since it helps to identify objective patterns of upbringing of preschool children and their consideration in the process of emotional perception of the world by a child through the establishment of relationships and interdependencies between various phenomena and processes. It is proved that the methodology is simultaneously a doctrine and a system of principles for building theoretical and practical activity, reflecting pedagogical reality and its reflection in pedagogical science. The methodological basis for the study of emotional perception of the world by preschool children is: general philosophical laws of cognition of the world, ontology of being, understanding of oneself and life; general scientific provisions on emotions as a personal phenomenon, emotional development of a child, emotional intelligence, ideas of humanistic psychology, humanistic pedagogy, ideas about the humanization of the

educational environment, patterns of development of the personality of early age.

The scientific approaches are revealed as systemic (studying the regularities of the phenomenon of emotional perception of the world in preschool children in all its manifestations, connections and interdependencies), axiological (determines moral values as the basis of emotional perception of the world and response to reality), integrative (based on the effective unification of different parts or branches into a single whole for the sake of the result), personally oriented (aimed at creating conditions for self-development, self-expression and self-realization of the child, at developing the emotional sphere, the ability to know the world, reflection, creativity and appropriate behavior) and competency-based (provides for the active involvement of preschool children in solving real life situations that contribute to the development of the child's personality through emotional perception of the world). It is confirmed that the use of these methodological approaches provides an opportunity to present the emotional comprehension of the world by preschool children as a system of scientifically substantiated ideas, provisions, pedagogical actions of upbringing in a preschool educational institution.

Keywords: *preschool children, emotional perception of the world, methodology, systemic, axiological, integrative, personally oriented, competency-based scientific approaches.*

DOI: https://doi.org/10.31392/NZ-udu-163.2025.06
УДК 372.851

Забранський В. Я.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗА SCRUM ТЕХНОЛОГІЄЮ

У статті розглядається можливість використання SCRUM-технології в процесі навчання математики у закладах загальної середньої освіти в умовах реалізації Концепції «Нової української школи». Актуальність теми зумовлена необхідністю пошуку ефективних освітніх підходів, які забезпечують розвиток математичної компетентності учнів, підвищення мотивації, залучення до активної навчальної діяльності. Акцентується увага на специфіці SCRUM як проєктної методики, адаптованої до потреб освітнього процесу у форматі EduScrum. Основними структурними компонентами даної технології виступають спринти, SCRUM-дошка, щоденні стендапи, ретроспективи та командна взаємодія. Підкреслюється важливість дотримання базових принципів EduScrum, серед яких: розподіл відповідальності між учасниками освітнього процесу, організація навчальної діяльності у форматі командної роботи, поетапність засвоєння навчального матеріалу, візуалізація прогресу, рефлексія та самооцінювання. Описано модель організації навчання математики за SCRUM: формування навчального беклогу, розподіл тем на спринти, постановка цілей, планування, реалізація та оцінювання результатів.

Особлива увага приділяється підготовці учнів до роботи за новою технологією. Розкрито переваги впровадження SCRUM у навчальний процес: підвищення мотивації, розвиток комунікаційних та соціальних навичок учнів. Наголошується на зміні ролі вчителя – від транслятора знань до фасилітатора, який координує, підтримує та надає зворотний зв'язок. Визначено методичні стратегії проєктування освітнього контенту, що сприяють ефективному засвоєнню математичного матеріалу через командну та структуровану діяльність. SCRUM позиціонується як перспективний інструмент реалізації компетентнісного підходу в навчанні математики. Наголошено на викликах та перспективах впровадження